

גם הוסיף המחבר הנ"ל שאף על החייט בעצמו לא פסחה קללת הגר־צדק. ומביא מכתב שקיבל בשנת תרפ"ט מ"הישיש המלומד והתורני ר' יעקב הכהן שיכביץ" בו כתוב כדלהלן: "זכורני, לפני שבעים ואחת שנה (כלומר בשנת תרכ"ח) סיפרו לי בוויילנא זקני הדור, שאותו חייט מסור היה מתענה מאד בבית הכנסת ושב בתשובה שלימה. והסוף היה שנפל על סכין חד וממורט ונחתך צוארו, ומת במיתה משונה".

ובקונטרס 'גירי הצדק' הנ"ל הובא סיפור נוסף, גם כן בשם הרב מאיליע, כי "כאשר מת החייט הרשע קברוהו קבורת חמור סחוב והשלך מהלאה לשערי בית עולם. ואחר כמה שנים נתמנו לגבאים מ"חברה קדישא" ממשפחתו, והיה להם בזיון שקרובם שוכב חוץ לשער. מה עשו, קנו מן שר העיר עוד קרקע לאחוזת קברים כדי שיהיה קברו באמצע הבית־עולמים. ויהי בשנה ההיא, וימותו כולם - כל המתעסקים בזה..."

אשל אברהם

המקום בו הוטמן אפרו של הקדוש "הגר־צדק" נתקדש בעיני ההמוץ, ומאז אותו יום ועד חורבן ווילנא בידו הגרמנים ימש"ו, היו עולים יהודי ווילנא לדורותיהם להשתטח על קברו, כמו ליד קברו של רבינו הגר"א זי"ע, בפרט בימי אלול או בעת צרה, לשפוך שיח ממעמקים, שיהא מליץ יושר בעד הנדכאים והנענים, אשר כה אהבם ואשר למענם העלה עצמו קרבן.

ענין פלא נקשרה בפי העם על קבר אפרו של הגר־צדק, בבית העלמין הישן בוויילנא, כאשר צמח והיתמר מעליו עץ עבות ותמיר, אשר צורתו דמתה לגוף אדם הכופף ומכסה על הקבר, כאילו מבקש להגן עליו ולשמרו. בתחתיתו הוציא העץ שני ענפים עבותים בדמות שני רגלים, ומצמרתו צמחו עוד שני ענפים שלובים וקשורים יחדיו כשתי ידיים.

בפי ילידי ווילנא נשמע, כמה היו מזדעזעים ונפעמים מהמראה נורא־ההוד הזה, אשר בצבץ ועלה מעל שרידיו היחידים של אותו איש קדוש וטהור^{פז}.

מסכת שלימה של עובדות וסיפורים נרקמה גם סביב עץ זה. תיירים נוצרים, המזדמנים לוויילנא, מבקרים ליד הקבר ומשתאים לעץ אשר נהיתה לשם ושארית של אותו "בוגד בדתם".

הגה"צ רבי שלמה בלאך זצ"ל, תלמיד החפץ חיים, היה מספר פעמים רבות, שזכה לפקוד מספר פעמים על ציון קדשו של רבינו הגר"א ז"ל בבית הקברות הישן בוויילנא, וגם ראה את העץ שצמח מעל קברו של הגר־צדק הי"ד, והעיד שצורת גידולו של העץ היתה בצורת שם הוי"ה!!!

ובששאלו אחד ממקורביו, האם כולם ראו את זה, או שרק מי שהתכוון היטב והבין בענין?

שחק רבי שלמה ואמר - "ודאי שכולם ראו את זה. זה היה נראה לעינים ממש^{פח}".

הרבה נפלאות היו מתהלכות בתוך יהודי ווילנא בקשר לעץ הפלאים זה, ומסורת אחת היתה שגורה בפיהם, "שאם, חלילה, ישמרנו השם, נשבר ענף, סימן מובהק הוא, כי אסון מתרחש ובא לעולם ולישראל..."

בליל תשעה באב שנת תרע"ד, עת פרוץ המלחמה העולמית הראשונה, התחוללה סערה בבית החיים הישן בוויילנא, ובין ענפי ועלי עץ הפלאים שרק וילל הרוח, עד כי נדמה לשומעים, כי קולות בכי רם עולה מתוך הקבר הקדוש מתחת...

ואחר כך נשבר ענף עבה וצנח ברעש ארצה...

(פו) שם עמ' רט.

(פז) כנראה שנמיחת אילן ליד הקבר, היתה ענין פלא דומה בקראקא אלל ציון רבינו משה איסרליש - הרמ"א זי"ע, ובעיר האג שבמדינת האלאנד על יד מנצח האצ"ד הגאון רבי שאול הלוי זי"ל. וכן בסטאניסלאוו ליד מקום מנוחת הגאון רבי אריה ליבוש אויערבאך זי"ל (כמובא בפמ"ז 'צבא רב' מהדורה חנינא, עמוד נא הערה ז, וספר 'נחלת אריה' עמוד קצח), ונדאגניג סמוך לקצורת הגאון רבי אלחנן אשכנזי זי"ל - בעל ה'סדרי טהרה', וגם אלל אחדים משאר גדולי ישראל מוסדי דור ודור.

(פח) 'מאיר עיני ישראל' תולדות ופעולת מרן החפץ חיים זי"ל, כרך ששי עמוד 236.

עוד מספרים, כי בעת שנכנסו החיילים לתוך העיר ווילנא, ירה חייל אחד בעץ, ולפתע נראו על העץ טיפות דם נוטפות. פעם אחרת ניסה חייל לגדוע את העץ, וכשהכה בו עם הגרזן, נשמט זה מידו ופגע בו והרגו. הדבר חרה להם, שהגרצדק זוכה לשם ושארית, ומשמש למקום קדוש עבור היהודים הפוקדים אותה בכל עת צרה וצוקה^{פט}.

אם כך ואם כך, עובדא היא, שבמהלך המלחמה ההיא, הצליחו חיילי הצבא לגדוע את חלקו העליון של העץ.

האילן הפלא הלז היה חי עשרות בשנים, אולם אחרי שנגדעו שרשיו יבש ונצטמק^צ. מפאת החשש לעורר תשומת לב של הנוצרים, נעדר הקבר כל ציון וודאי שלא הוקם אוהל על גביו, עד לשנת תרפ"ז, שאז הקימו "הצדקה הגדולה", היא הנהגת הקהילה בוויילנא, אהל של ברזל על מקום הקבר, וגדר אבנים מסביב לשימור שרידי העץ.

על דופן האהל השחור הוטבע טבלא, עליה היתה חרוט באותיות גדולות הנוסח דלהלן: "ציון גר צדק, לנפש יקרה זכה וטהורה, הקדוש אברהם בן אברהם זצ"ל, קידש השם ברבים ב' שבועות, ה'תק"מ".

ניצולי יהודי ווילנא ששרדו מהחורבן הנוראה של מלחמת העולם השנייה היו מספרים, כי בלילה אשר לפני היום המר, בו נכבשה העיר ווילנא על ידי חיילות הגרמנים הארורים ימ"ש^ו, נתיישבו צפורים הרבה עד אין מספר על גבי ענפי האילן זה, והיו מייללים ומצפצפים בקולות משונות כל אותו הלילה, והיה הדבר לפלא^{צא}.

בשנת תש"ז, כשהכריחו ממשלת הקומוניסטן לפנות את בית העלמין הישן בוויילנא, כדי להקים שמה איזה איצטדיון, הועברו רק שבעה קברים לבית העלמין החדש, ביניהם קבר הגר"א והגרצדק. ובשער האהל כיום הוטבע טבלא בו חרות אלו דברים: "כאן גנוז רבם של ישראל הגאון רבנו אליהו וצוקלה"ה מוויילנא ומשפחתו, ואפרו של הגר צדק הי"ד". ובמקום בית העלמין הישן הועמד לוח זכרון עליו כתוב: "דא זיינען געווען באערדיקט גדולי ישראל, צווישן זיי: דער ווילנער גאון - ר' אליהו ב"ר שלמה קרעמער. דער גר צדק - גראף וואלענטיין פאטאצקי".

יזכור

מנהג היה בעיר ווילנא, וכן גם בהעיירה איליע - שבה היה יושב ולומד כחובש בית המדרש, ובה גם נתפס ונאסר - שבכל שנה ושנה, ביום טוב שני דחג השבועות, היום אשר בו נשרף על קידוש השם, עשו בבית הכנסת "הזכרה" לנשמתו הטהורה, ובמהלכו היו מספרים מאומץ גבורותיו ומסירות נפשו עבור קדושת שמו יתברך^{צב}.

בשנת תרע"ט, היה זה הג"ר אליהו גארדאן זצ"ל מגיד מישרים בעיר ווילנא, שעמד על בימת בית הכנסת הגדול, והעלה לזכרון טוב את מעשה האיש ושיחו, בטרם שניגש הציבור לאמירת "יזכור". את הספדו סיים במילים: "מי מאתנו לא ראה האילן המבהיל הזה, מי מאתנו לא עמד שם שחוח בהערצה גדולה לפני שרידי האיש האלקי, אשר הקריב את חייו על קידוש השם..."^{צג}

(פט) ישראל כהן, בספר המסע שלו באירופה בין שתי מלחמות העולם, נשפת אנגליה, פילאדלפיה HISTORY OF JEWS IN VILNA, מה ששמע אז בוויילנא. וכן בספרו: P. 74 VILNA, PHILADELPHIA, 1943.

(5) לדברי קלויזנער, 'קורות בית העלמין הישן בוויילנא' (עמוד 44) נתיבש העץ בשנת תרפ"ה לערך, אחר שנגדעו שרשיו.

(6) 'אמרי דבש' מהר"ר דוב צער שווארץ הי"ו, עמוד קפח בהערה.

(35) ר' חייקל לונסקי הי"ד במאמרו הנ"ל.

(36) מספרו 'מערכות ישראל' עמוד 001.

והחי יתן אל לבו

סיפורו המרטיט והמזעזעז של "הגר צדק" - בה"א הידיעה, או "הגראף פאטאצקי" - בשמו ותארו קודם שנתגירצ'י, ואיך שנתקדש שמו בעלותו לקדש את השם בסילודין, נחרט באש קודש בלבבות בני ישראל בכל הדורות עד עצם היום הזה, ומשמשת דמותו כסמל לאמונה זכה ולקידוש שם שמים. וזה שבחו וזה יפיו לאמר: ראו בריה שברא הקב"ה בעולמו, שהניח כבודו וכבוד בית אביו, ובז לכל חמודות העולם שהיו בידו, ובא להתדבק בעם ישראל, לגור אתם בעניותם, בשעה שהם דוויים ודחופים, סחופים ומטורפים - עם ממושך וממורט.

בפרום חגא דשבועתא בכל שנה ושנה, בשעת קריאת עשרת הדברות 'אנכי ה' אלקיך וגו' לא יהיה לך אלהים אחרים על פני' וגו', היו מזכירים באהבה את זכרון הקדוש של האי קדוש וטהור שזכה לקיים במסירות נפש הציור הלזו ולעלות את עצמו למדריגות נוראות ונשגבות. כן היו מעלים את זכרוננו הבהיר ברוב פאר, בעת קריאת מגילת רות - בה קוראים איך שזכתה רות המואביה בגודל מסירות נפשה להעמיד מלכות בית דוד - מאחר שנשנית דוגמתה בבן לעשירי עולם, שהניח את כל חמודות תבל והבליו, ובא להצטרף אל עם סגולה בשעה שהם זרויים בין מכעיסיה - "ובאשר תליני אליך, עמך עמי, ואלקיך אלקי"צה.

מאידך גיסא, שימש לנו אמונתו הטהורה והתמימה של הגר צדק כמגן ומחסה נגד אלו התועים המשומדים והמשכילים למיניהם, אשר לא ידעו ולא יבינו ובחשכה יתהלכון לרדוף אחר תאוותיהם באמתלאות שונים ומשונים.

נסיים עם פרפרת נאה המתאמרא בשם מרן הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, שסיפר פעם בעת סיום מסכת חגיגה צ"י, כי לאחר שריפת הגר צדק הי"ד, נתגלה בחלום לאחד מגדולי הדור שבזמנו, ואמר לו: תדע למה נגזרה עלי גזירה מרה כזו, שאצטרך להסתלק מן העולם על ידי שריפת גופי, והוא מפני שאחרי שהורתי ולידתי היתה שלא בקדושה, מפאת זאת לא יכולתי להזדכך כראוי די הצורך, ולא הייתי יכול להגיע אל מקום מנוחתי שבגן עדן, והייתי מוכרח לרדת עוד פעם לעולם הזה, אבל על ידי שהסתלקותי מן העולם היתה באמצעות היסורין הללו נזדכך גופי גם בזה, והגעתי אל מקום מנוחתי בגן עדן מיד אחר שנסתלקתי מן העולם הזה צ"ח.

והפטייר מרן מהרי"ד ופירש בזה את כוונת הנכתב בסוף מסכת חגיגה: "הדרן עלך חומר בקדוש" היינו שכאשר איש ישראל זוכה וממשיך קדושה על החומר שלו, שבנוסף על הקדושה שמקדש את הנשמה, הוא מזכך ומקדש גם את הגוף החומרי, אזי "וסליקא לה" בשעה שהוא מסתלק מן העולם הזה אל העולם העליון, "מסכת חגיגה" הוא גורם בזה שמחה גדולה בשמים ממעל, עכל"ק.

(ד) וכן: אנטונינוס בן אסירוס (ע"ז דף י ע"ב); אונקלוס בן קלוניקוס בן אחסיה דטיטוס (גיטין דף נו ע"ב); עקילס הגר בן אחותו של אנדרינוס (מדרש תנחומא משפטים, ה); מונבו המלך וזוטוס בני תלמי המלך (בראשית רבה מו, י); הילני המלכה (סוכה דף ז ע"ב) - מגדולי וחשובי אומות העולם שנקצו על בית יעקב בשעת שפלותם של ישראל.

(ה) רות א, טז.

(ז) הוצא בסוף ספר 'לקוט ישעיה' עמ"ס חגיגה.

(ח) אמנם מצינו מסופר על הגר"א, שפעם אחת הלך הגאון לנחם את אחד מתלמידיו שצנו נפטר בינקותו, וצדצרי הניחומים גילה לו הגר"א את סוד לקיחתו צדמי ימיו, כי היות שהגר צדק רבי אברהם בן אברהם, נתקדש צימיו בכל מילי דקדושה, להוציא דבר אחד שלא יכול לתקן, העובדה שהורתי ולידתו לא היו בקדושה, שהרי נולד לאם נכריה, לכן שצה וירדה נשמתו לעולם בצגופו של אותו טינוק, על מנת לתקן ענין זה. לפיכך משגשג חיקונו שז ועלה לבית עולמו. (יש שמיחסיס עובדה זו לממן הצעש"ט הקדוש זי"ע או להרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע) - הנה סיפור זה מסותרת קצת לסיפור דלעיל, אולם כבר הורינו חז"ל כי צמופלא ממן אל תדרוש, ואין לנו עסק בנסתרות.